

ВІДГУК
офіційного опонента

на дисертаційну роботу Сілютіної Олени Миколаївни
«Регулятивні чинники розвитку тілесного інтелекту особистості»,
подану в спеціалізовану вчену раду ДФ 64.053.038 в Харківському
національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди
до захисту на здобуття наукового ступеня
доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія
в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Актуальність теми дослідження. Дисертаційне дослідження Сілютіної О.М. присвячене вивченню структури такого відносного нового поняття в науці як тілесний інтелект, така тема повністю відповідає викликам сучасності, оскільки тенденції розвитку особистості в сучасному технологізованому комп'ютеризованому світі сприяють посиленому розвитку розумових здібностей, натомість тілесна активність, усвідомлення власної тілесності та потреб тіла часто ігноруються, з'являються психосоматичні симптоми, пов'язані саме за таким ставленням до власної тілесності.

Дисертантка в своїй роботі досліджує також низку чинників, що впливають на становлення тілесного інтелекту та методи й способи його розвитку через тренінгові програми. Ґрунтовно досліджено вплив регуляторних чинників на розвиток особистості у сфері тілесного функціонування, що також є актуальним напрямом наукових розвідок у сучасній психології.

Міра обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна. Аналіз змісту дисертаційної роботи О.М. Сілютіної «Регулятивні чинники розвитку тілесного інтелекту особистості», підтверджує, що в ній

вперше визначено регулятивні предиктори тілесного інтелекту особистості. Також, вперше визначено представлено та описано структуру психологічної тілесності особистості з урахуванням місця у ній тілесного інтелекту. Наукова новизна одержаних у дисертації результатів визначається тим, що розширено уявлення специфіку зв'язку тілесного інтелекту і тілесної усвідомленості зі ставленням до здоров'я особистості.

Дисертаційне дослідження містить вступ, три розділи, висновки, список використаної літератури та додатки. Дослідження написано літературною науковою мовою. Матеріал викладено логічно і послідовно. Міра обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в даній роботі – висока і відповідає тому рівню, який задається в сучасних українських дисертаціях.

Дисертанткою проаналізовано достатню кількість нових і класичних першоджерел з проблеми. Використані методи дослідження відповідають його предмету, меті та завданням. Дослідницька вибірка репрезентативна. Математико-статистична обробка результатів цілком коректна і відповідає отриманим даним.

Дисертаційне дослідження Сілютіної О. М. має високу практичну значущість, що полягає у створенні методики тестування рівня розвитку тілесного інтелекту особистості та тренінгової програми, які можуть використовуватися психологами, тренерами особистісного розвитку, викладачами, працівниками соціальної сфери у цілеспрямованих впливах щодо розвитку тілесності людини. Це також підтверджується представленими актами впровадження дослідження. Учасники тренінгової програми стали більш спроможними до саморегуляції, набули ознак кращого ставлення до власної тілесності і особистості в цілому, відповідального ставлення до здоров'я.

Об'єкт, предмет, мета і завдання дослідження логічно узгоджені. Надійність і вірогідність отриманих наукових результатів підтверджується методологічним обґрунтуванням вихідних принципів дисертаційної

роботи, єдністю і логічністю всіх етапів дослідження, його організаційною цілісністю та чіткістю концептуальних засад, поєднанням статистичних методів і способів їх якісної психологічної інтерпретації.

У теоретичному розділі роботи авторкою представлено детальний аналіз існуючих психологічних досліджень у сфері тілесності та узагальнено бачення сучасною наукою природи тілесного інтелекту. Розвиток тілесності та тілесного інтелекту особистості розглядаються як важливі чинники всебічного розвитку особистості. Запропоноване власне бачення компонентів, що складають тілесний інтелект особистості: сенсорне усвідомлення свого тіла; знання про власне тіло, його функції та його потреби; відчуття свого тіла; чутливість до змін в стані тіла; розуміння сигналів та мови власного тіла; розвинута тілесна інтуїція; відчуття меж власного тіла та простору; здатність фокусувати увагу на внутрішніх відчуттях; вміння висловити свої відчуття; здатність до образного уявлення власного тілесного «Я»; здатність контактувати з підсвідомим через тілесні підказки; можливості та обмеження власного тіла; турботлива поведінка по відношенню до власного тіла; усвідомлене перебування в тілі; вміння отримувати насолоду через тіло; подолання тілесних обмежень і болю; розвинута сексуальність як прояв тілесності, різноманітні навички по роботі з м'язовою та опорно-руховою системою; обізнаність з різними психотілесними техніками і фізичними вправами та системне їх застосування; інтерес до власного тіла та бажання розвивати його можливості і навички; психосоматична компетенція, розуміння психофізіологічних процесів, що відбуваються з тілом в різні періоди життя; характер і стиль ходи та типових поз.

У другому розділі дисертантка проведено методологічний аналіз проблеми психодіагностики тілесності, представлено результати апробації авторських методик, подано результати емпіричного дослідження проявів тілесного інтелекту, його зв'язку із психологічною тілесністю та ставленням до здоров'я, проаналізовано регулятивні чинники тілесного

інтелекту – самоставлення особистості, вольового контролю дії, саморегуляції. Автором представлено детальний опис показників стандартизації авторських методик «Діагностика тілесної усвідомленості» та «Діагностика тілесного інтелекту», їх описових статистик, перевірки на нормальність розподілу ознак, надійності, валідності опитувальника. З метою забезпечення можливості подальшого застосування, дана методика апробована та проведена процедура її стандартизації, перевірки надійності та валідності. Подано узагальнення результатів емпіричного дослідження, описано підсумки факторного аналізу емпіричних даних з психологічної тілесності, показано провідна роль тілесного інтелекту у її структурі. Для вивчення системи чинників формування тілесного інтелекту особистості запропоновано комплекс діагностичних методик, що спрямовані на дослідження параметрів самоставлення, саморегуляції, вольового контролю, копінгових стратегій.

У третьому розділі міститься аналіз показників апробації програми розвитку тілесного інтелекту. Проаналізовано наявні теоретико-методичні розробки з корекції тілесного інтелекту та описано авторську програму його розвитку. Подано аналіз показників апробації комплексної програми розвитку тілесного інтелекту особистості, що засвідчили її ефективність. Проведена програма позитивно вплинула на динаміку показників тілесної усвідомленості та тілесного інтелекту особистості, про що свідчать дані, представлені в таблицях.

Матеріал дисертації добре структурований, а результати і виявлені закономірності детально проаналізовані. Основні результати дослідження відображені у достатній кількості фахових публікацій з психології та тезах доповідей у збірниках матеріалів наукових конференцій.

Дисертація та анотація до неї оформлені відповідно до вимог МОН України. Високо оцінюючи теоретико-методологічний і методичний рівень проведеного дослідження, необхідно відзначити, що у нас є деякі зауваження та побажання щодо деяких аспектів роботи:

1. Зважаючи на те, що автор у теоретичному аналізі зазначає, що взаємозв'язок тіла (соми) і психіки завжди двосторонній, а всі соматичні розлади мають своє психологічне коріння, то в зв'язку з цим доцільно було б розглянути, як саме поточний психологічний стан людини впливає на її тілесні прояви та тілесне самопочуття, та як змінюється зі зміною такого стану і завдяки яким методам тілесної психотерапії можна подолати такі стани.

2. Дослідження виграло, якби автором було проведено дослідження на різних вікових групах або отримані дані були розподілені за різними віковими групами, що дало б додатковий матеріал для наукового аналізу стосовно того, чи змінюється з віком тілесна свідомість людини.

3. Авторкою показано відмінності у розвитку тілесного інтелекту у курців та некурців. Визнаючи практичну значущість такого порівняльного аналізу, слід зауважити, що дослідження виграло якби аналіз зв'язку тілесного інтелекту та ставлення до здоров'я був розширений через порівняння груп досліджуваних за іншими критеріями, дотичними до проблеми ставлення до власного здоров'я, наприклад, міра фізичної активності та прихильність здоровому способу життя загалом.

4. Тренінг «Body Revolution» спрямований на розвиток тілесності особистості, покращення комунікації особистості зі своїм тілом, формування навичок управління тілесними процесами, концентрації та розслаблення, тощо. Варто до такого тренінгу додати вправи на усвідомлення психологічного стану та роботу з емоціями.

Відмічені недоліки не знижують загального позитивного враження від дисертаційної роботи О.М. Сілютіної. Висновки дисертації відповідають меті і завданням дослідження. Дисертація своїм змістом відповідає профілю ради, за яким раді надано право проведення захист. Таким чином, на захист представлена самостійна, завершена, цілісна науково-дослідна робота з актуальної проблеми в галузі психології особистості, яка відповідає вимогам пунктів 10–12 Постанови Кабінету

Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167 «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», а її авторка – Сілютіна Олена Миколаївна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 – Психологія.

Офіційний опонент –

кандидат психологічних наук,
доцент, доцент кафедри загальної і
медичної психології Національного
медичного університету
імені О.О. Богомольця

Віталій ЛУНЬОВ

